Број 93 У Новом Саду, у суботу 30 априла (13 маја) 1911. Година XLVI.

»Застава« излази сваки дан изузев, а недељом и празницима уз недеље и свеца једаред

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пов. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За остало иностранство се 12 пов. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Хрватски и српски учитељи у Троједнници.

Јуче, у четвртак, била је у Загребу скупштина савеза хрватских учитељских друштава. Али се истог дана састали у Загребу и српски учитељи и учитељице. Тада су изасланици хрватског савеза позвали српске учитеље и учитељице, да дођу на заједничку скупштину.

И отишли су. У соколској дворани искупило се око 1500 учитеља и учитељица. Лозинка је била: ради се о једној чисто сталешкој, учитељској ствари, па треба да су на окупу сви и да раде заједнички сви.

Пре него што пређемо на рад те скупштине, хоћемо да изнесемо ово:

У Хрватској и Славонији на прагу су избори за државни сабор. И већ од више дана проносила се вест, да је хрватско-славонска влада на вешт начин удесила ове скупштине, да задобије учитељство за себе. Учитељство не зна о чему се ради; чак и они, који су на челу покрета, нису знали прави смер. Они су дошли да се боре за повећање учитељске плате, која је у Хрватској и Славонији необично мала.

На скупштини је и била реч о учитељској плати и о учитељском положају. Струја је била учинити све да се постигне циљ.

Председник Хрватског Савеза изрекао је ипак једну реч више. Значајну реч: Треба одлучно да се боримо за своја права, али не треба да заборавимо ни на интерес свога народа.

Изгледа нам, да се та реч у даљем току скупштине изгубила.

Говорници су се жалили на странке, које су учитељско питање запоставиле. Године 1888. сабор је снизио учитељске плате, које су биле и донде мале, а продужио је рок учитељске службе. На прошлом саборском заседању скинут је са дневног реда законски предлог, који је хтео да бар у неколико поправи учитељске плате.

Код питања: шта да се ради? била су мишљења подељена. Већина је захтевала да учитељство треба својим држањем да нагони странке, да поправе учитељски положај. И због тога треба да се учитељство уздржи од сваког јавног рада ван школе. Не треба да учествује ни у каквом народном покрету, па тицао се тај покрет просвете или човекољубља или политике.

Управа савеза предложила је била закључак, да се учитељство с обзиром на народ не уздржава за сад јавног рада, него да то учини тек у крајњем случају. Но велика већина је то одбила. И усвојила је одлуку, која у трећој тачци гласи: „**Да се рад учитељства у свима културним и хуманитарним друштвима обустави. Надаље да учитељство не суделује никако при изборима заступника у општини, жупанији и сабору.**“

Ово је дакле усвојено. Поједини учитељи захтевали су да се ово не протегне на оне крајеве, где је хрватски и српски народ у опасности од навале странаца. Јер тамо би то било убиство по народ. Но говорници, који су говорили у том правцу, извиждани су.

Решење, што га је прихватила већина, гласи у главноме:

„**Хрватско учитељство** сакупљено дана 11. свибња 1911. у Загребу на изванредној опћој скупштини „**Савеза хрватских учитељских друштава**“: 1 Изјављује своје негодовање и огорчење, што материјални и правни односаји **хрватскога** учитељства нису у задњем засиједању сабора уређени; 2. Не прима празних похвала, а одлучно одбија увреде, које су пригодом саборске расправе о том питању нанесене цијелому хрватскому учитељству. 3. Да се рад учитељства у свим културним и хуманитарним друштвима обустави, надаље, да учитељство не суделује никако пригодом избора заступника у опћинска вијећа, жупанијске скупштине и за сабор. 4. Свој рад у школи стегнути у границе школског закона, те не поучавати више него ли 80 ђака по особи. 5. Свеукупно учитељство било оно удружено у „Савезу“ или не, обвезује се све ове закључке провести“.

У тој одлуци све је стрпано под именом „хрватско учитељство“. У тој одлуци има, да учитељство, које је било у већини опозиционо, сада неће учествовати у изборима за сабор.

Међутим, иде глас, да ће бан Томашић после ове одлуке наредбеним путем поправити привремено учитељству плате и тако задобити велику већину за себе Шта је у овом истине видеће се ускоро.

Још је усвојено, да учитељство обустави у цркви оргуљање и појање, док се пристојније не награди.

Увече су учитељи у гомили ишли кроз Загреб. А увече је био социјалистички збор, који се изјавио за побољшање учитељске плате.

Кад би тражили кривца, нашли би, да је под Куеновом владом снижена учитељска плата и да је бан Томашић заустави повишење учитељске плате, јер је хтео да створи данашње незадовољство и да га употреби у своју корист.

И изгледа — употребиће га. Чули су се гласови: Нећемо да служимо ниједној странци, али ће се то извртути код избора и највећи део стаће у страну или гласати уз владу, која није народна.

Ко мисли, да сред беде народа може бити учитељима дуго добро — вара се.

Устанак у Албанији.

Арбанашки устаси задобили су данас већ толику превагу над турском војском, која је последњих недеља добила знатна појачања, да су сада опет прешли у нападаје и хоће да се дочепају Скадра. Зато су сада понајчешћи бојеви у кастратском крају, где је главна војска турског врховног заповедника Торгут паше. Арбанаси данас нападају ту војску и потискивају је са њених позиција. Прекјуче су у Кастратима напали једно одељење турске војске, које је бројало шест батаљона. Турци су после дуге и крваве борбе морали да напусте своје позиције и да се повуку, оставивши на бојишту преко стотине мртвих. Глас о том поразу турске војске изазвао је велики страх у Скадру, чији становници сада поново страхују, да ће једног јутра угледати арбанашке чете под скадарским зидинама.

Устанак се међу Арбанасима све јаче шири. Арбанашке усташке чете појављују се већ и у Јужној Арбанији. Тако би тољски валија јавља у Цариград, да је турска војска недалеко од Гостивара имала сукоб са једном арбанашком четом. Арбанашких усташких чета има и у другим крајевима, и како изгледа, ускоро ће букнути устанак у свој Арбанији, а тада пламен устанка може да узме таке размере, да се неће моћи угасити. и последице његове су недогледне.

Потврђују се даље гласови, да се међу усташима боре и талијански добровољци. То нису појединци, него је безбројним омањим добровољачким четама пошло за руком, да из Италије које морем које сухим продру у Арбанију. Римски листови јављају чак и то, да ће генерал Гарибалди ових дана отпутовати из Рима у Арбанију, да преузме главно заповедништво над талијанским добровољачким четама.

Ма да се тако арбанашки устанак сваким даном све невгодније и неповољније развија по Турску, ова још увек тражи зађевице још и са Црном Гором. Тако из Цариграда трубе, како су добили извештај од скопљанског валије, да су Црногорци код карауле Никодем, недалеко од Кресице, пуцали на три турска војника, те ранили турског поднаредника. Ради тога је послано на црногорску границу 150 војника са једном машинском пушком. Јасно је, да је то изазивање Црне Горе, да би заплет био што јачи, што није у интересу ни Турској ни Црној Гори — већ неком трећем.

Распуст хрватско-славонског сабора.

Једном будимпештанском листу јављају из Загреба, да је краљ доиста већ одобрио распуштање хрватско славонског сабора и распис нових избора посланика, али се још не зна, у које би се време имали обавити избори. Дописник тога листа извештен је, да ће франковци и сељачка странка ући у сабор појачани, а хрватско српска коалиција биће ослабљена, нарочито се пак говори, да неће доћи до посланичког мандата они, који су непомирљиви непријатељи бана Томашића. (Као што се види, насадили су дописника, јер бан нема непомирљивих непријатеља. Сви су они пријатељи банови и једва чекају, да се могу загрлити и у руку пољубити. Ур.) Међутим коалиција се спрема за изборну борбу. Коалиционаши мисле, да ниједна странка неће добити натполовичну већину посланика, дакле ни влада. Кругови, који стоје близу влади, још увек с неповерењем примају вест о распусту сабора, јер би волели, да бан пре избора постигне неке успехе и да с тим успесима уђе у изборе. Али Куен некако слабо помаже Томашићу, да дође до успеха у Будимпешти, једино што одлучно изјављује: да ће и ове а и будуће изборе посланика у Хрватској и Славонији водити бан Томашић. Није искључено да се и Куен превари у рачуну, јер човек снује, а бог одлучује!

Црногорски краљ Никола у Цариграду.

По најновијим вестима спрема се црногорски краљ Никола, да посети турског султана у Цариграду, чим се султан врати са свога пута по Старој Србији и Маћедонији. Доносимо ову вест, иако не примамо јемство за њему тачност. Док се год не утиша устанак у Арбанији, не може бити ни говора о посети краља Николе у Цариграду, јер он сада има преча посла, а наиме да са Ловћена далекогледом посматра битке на црногорској граници.

Избор будимског владике.

Ми смо јуче забележили вест, да ће се избор будимског владике обавити тек на јесен о. г. Будимпештански лист „Аз Ујшаг“ јавља, да ће архијерејски синод већ сада одлучити о избору будимског владике, и да се за најозбиљнијег кандидата сматра др. Владимир Димитријевић, јер то заслужује и по својој спреми а и по књижевном раду. Међутим „Аз Ујшаг“ потврђује нашу вест, да избор будимског владике није метнут на дневни ред али ће се можда избор обавити (??). Како би то могло бити, кад није на дневном реду?! „Аз Ујшаг“ додаје још и то, да у Карловцима радо праве изненађења,

али приређивачи примају одговорност само за повољне успехе, па стога препоручује влади, да не дозволи одуговлачење избора будимског владике. Као што видимо, ту се помало прети свјатјејшем синоду и патријарху!

Веридба српског престолонаследника.

Из Београда јављају, да нису основане вести о веридби српског престолонаследника Александра са руском великом кнегињом. Међутим неки петроградски листови доносе чак и име дотичне руске велике кнегиње. У исти мах стигла је вест, да ће српски престолонаследник Александар још ове јесени посетити руски царски двор и да ће се том приликом верити са једном од руских великих кнегиња. Први је донео вест о веридби српског престолонаследника Александра „Пестер Лојд“, који тврди да је ту вест добио из поузданог извора. И неки београдски листови пишу о тој веридби, па ће бити да има нешто у ствари, јер где има ватре има и дима.

Српске невоље у Тителу.

Јеромонах Лаврентије Јеловац, бивши манастирски ђак, а сада са благословом конзисторије заменик пароха и катихета у Тителу, послао је свој одговор подрепашком листу (у подрепашко друштво и пристаје он!)- Штампао је дакле одговор, у коме признаје, да није у стању децу научити српски читати и писати, а још мање црквенословенски! Па ипак се хвали, како он врши катихетску дужност и сва деца, која схваћају и хоће да уче — научила су све молитве! А која неће да уче — та нису научила, па како им Бог да и срећа јуначка. Не види јадник, да се сам приказао као неспособан, па још се кале размеће, да он није дужан учити децу српском читању и писању. Откуда се може рећи, да је он крив, што деца не знају српски читати и писати?! Тако кале, а ми му отпоручујемо, да је дужан децу научити српски читати и писати, да би могла учити верску науку. Кад је Раух забранио учење ћирилице у првом разреду основних школа, онда су свештеници сами учили децу српски читати и писати. То је у интересу верске наставе. Али од Лаврентија тражити да учи децу, српски читати и писати — узалудна је работа. Није он крив, што је дошло до тога, него они који су га тако неспособног послали у Тител и што га подржавају за љубав Георгију Видицком. Још само треба да му даду почасну диплому као награду за признање, да није у стању децу научити српски читати и писати! На њихову душу грех.

Меленачки председник поучава

Има већ 3 месеца, откако смо се заузели, да протестујемо против школског нацрта. Када смо први пут хтели говорити, председник нам је обећао за идућу скупштину, да ће редовним путем метути ту ствар на дневни ред. Кад је дошла друга скупштина, опет ништа, јер није ствар прешла преко одбора; председник је тражио, да му набавимо један нацрт, да га проучи. И то смо му набавили. Кад је дошла трећа скупштина, опет ништа. Када смо хтели говорити, председник изненадно затвори седницу а да је питао: има ли ко шта да говори? Када смо се одупрели, да имамо и нацрт, он то не дозвољава. Питали смо га: Зашто? Он вели: још га није проучио. Није могао човек за две недеље дана да га проучи! Ајд, ајд, председниче, ти канда учиш Костине школе. Али Коста ће од новог села до старог, а куда ћеш ти? **Истинко.**

Како је пронађен телеграф без жица.

И покрај свих својих година и славе, Буљелмо Маркони је за своју остарелу мајку „синчић“, како га је она увек називала и толико га је неговала и чувала, да је чак и у својој 18 години спавао у мајчиној соби. Мајка, која је била страсна свирачица, желела је да и он заволи музику и поверила га је учитељу Рудолфу Фераријy; али је овај у разговору са сарадником једног листа изјавио, да је врло мало постигао и крај свих добрих тежња, пошто је Маркони још од детињства мислио само о електрицитету, пренебрегавајући, на очеву велику жалост, сваку другу науку. По читаве сахате бавио се код вратара, који му је правио сандучиће и апарате од дрвета за његове огледе. Ако би га упитали кад мисли да учи, или би ћутао или одговорио набусито: „Учим“. Једном у четрнаестој години рече: „Знам ја врло добро шта учим; ако ствар пође добро, једног дана имаћу по споменик у свакој вароши“. Пре но што је објавио свој велики проналазак, слабо је јео, мало спавао и ћутао, што је многе бацило у бригу. Једне ноћи устаде узрујан, и мајци, која га је питала шта му је, одговори само: „Данас или никада“! Потом пробуди вратара и нареди му да однесе у поље све апарате и да узме пушку. Дошавши у подножје једног виса близу Саса, рече вратару да отиде иза брда, па кад чује куцање једнога од апарата, да му то јави испаливши пушку. Маркони уздрхтала срца поче радити на својим инструментима и очекиваше... срце му је хтело да искочи... Наједанпут се иза брда разлеже пуцањ пушке. Маркони беше победио! Телеграфија без жица беше пронађена.

Самоубијство у врућици.

Јављају из Дебрецина, да је тамошњи грађанин Ђорђе Тот лежао од запаљења плућа и да је у среду после подне био у великој ватри. Кад га је лечник прегледао, ужасно је бунцао. Стога је лечник упутио жену му, да добро пази на њега, јер је у јакој врућици, па може себи нашкодити Док је жена пошла једном свом рођаку, да га позове ради помоћи при неговању болесника, Ђорђе Тот је устао из постеље, па је извадио бритву и пресекао себи гркљан, затим је изјурио у кухињу и сјурио нож у своје груди. Жена га је затекла у несвесном стању. Сутрадан је подлегао тешким ранама.

Пази при вожњи на железници

Матија Штицл, трговац из Доњца у Банату, путовао је ових дана за Оравицу. На путу између Јасенове и Јама наслонио се на врата од купеја, која су се случајно отворила, а Штицл паде под железничке точкове. Воз је на паранпарчад изломио Штицла. Ова ужасна смрт Штицлова нека буде опомена свима, који се возе железницом.

Кратке вести.

— Заједничко аустроугарско војно министарство закључило је, да набави за војску 60 справа за лечење.

— У Опатији (Абацији) близу терасе каване Кварнеро појавио се у мору огроман кит. Ради тога су гости у великом страху.

— Јуче је жандармерија суботичка ухапсила Павла Тешића, бившег поднатароша у општини Борчи, ради варања.

— Код Габлонца (у Чешкој) скочила је у рајновичко језеро читава једна породица: отац, мати, синчић од 11 година и 2 девојчице и удавили се. У смрт их је отерала невоља. Отац несрећној породици, неки Јосиф Колац, није могао да нађе зараде.

— Уставновљено је, да свргнута краљевска породица португалска дугује држави силне милионе. Сам убијени краљ Карлос узајмио је од државе 17 милиона круна, наравно да не врати.

— За учитеља комуналне школе у Старој Молдави постављен је Мирослав Бугарски.

— Прва награда за нацрт Доситејевог споменика досуђена је вајару Валдецу из Загреба, друга Сими Роксандићу из Београда, а трећа Росандићу из Загреба (који је ученик великог вајара Ивана Мештровића).

— Наследници војводе Ђорђа Шаумбург Липе вољни су да продаду свој иметак у Славонији за 42 милиона круна, јер им доноси само 1 проценат прихода. За куп тога иметка интересује се мађарска општа кредитна банка.

— Два немачка резервна официра имала су двобој на пиштоље. Погинуо је резервни поручник Притвиц. Његов је противник био барон Рајхенхофен. До двобоја је дошло због тога, што Рајхенхофен није хтео да врати дуг.

— Српска принцеза Јелена доћи ће ускоро у Будимпешту, где ће остати два дана, а одатле ће на Цетиње у посету своме деди краљу Николи.

Време.

Према телеграфском извештају од 29. априла може се очекивати благо, местимице киша и ветар.

Брзојави „Застави“.

Стигли 29. априла.

Хапшење у Дубровнику.

Дубровник Овде је ухапшен београдски глумац Добрица Милутиновић због увреде аустроугарске монархије.

Поверење епископу Грујићу

Карловац. Свештенство горњокарловачке епархије у свима протопрезвитератима честитало епископу Грујићу одликовање уз нагласак, да је тиме избрисан жиг сумњичења са српског народа. Уједно је најоштрије осуђено писање „Србобрана“ и „Српског Кола“ против епископу Грујићу. Изражено поверење на успешном раду. Свештеници ће у будуће радити по упутству свога епископа (То значи, да се свештенство оцепило од самосталне странке, чији орган најжешће напада епископа Грујића и добацује му да је франковачки савезник. Ур. „Заст.“).

Помиловање бегунаца.

Котор. Краљ Никола помиловао је све црногорске бегунце, изузев двојицу злочинаца.

Распуштање руског сабора.

Петроград. Распуштање руске думе (сабора) очекује се у суботу, пошто је дума дошла у сукоб са министром-председником Столипином у питању незаконитог вођења земства у западне губерније.

Наследник престола.

Беч. Наследник престола Франц Фердинанд неће долазити у Будимпешту.

Угарски сабор.

Будимпешта. Усвојен је у начелу прорачун министарства привреде. Маја ће влада поднети сабору продлоге о одбрани беном закону.

Руска ратна морнарица.

Петроград Руска влада је одлучила да преудеси ратну морнарицу. Нове лађе градиће се само у Русији и са руском грађом.

Одговорни уредник
Мита Клицин.

Трговина.

Будимпешта, 29. априла 1911. год.
(Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прве каквоће 18 к. 40 п. до 18 к. 60 п.
Јечам за храну 16 к. 20 п. до 17 к. 30 пот.
Јечам за кување пива — к. — п. до — к. — п.
Зоб прве каквоће 19 к. 90 п. до 20 к. 40 п.

Стакларска радња
Тоше Алабурића
у Новом Саду
потребује **старијег помоћника.**
Ступање одмах. 695 1—3

Кабаничарска радња
Светозара Личине
у Шиду
потребује млађег **кабаничарског помоћника,** вештог у вуници и шујташу чобанских кабаница, плата је добра и стан је солидан. 703 1—3

Ко имаде добро одржана два портала
са роло вратима и излозима на продају, нека се обрати купцу
Кости Михајловићу
704 1—3 **у Жабаљ.**

РЕТКА ПРИЛИКА
за јефтину земљу у Босни!
Тражи се ЈЕДАН или ДВА ортака за врло добру и јефтину земљу у Босни. Потребна је готовина за једног ортака само:
десет хиљада круна!!!
Ко жели нека се обрати на **администрацију „Заставе“.** Рок пријави је до 1. јуна по нов. кал. 1911. 697 1—3

АЈЗКАСТЕН
НА ПРОДАЈУ
врло кратко време употребљаван тако рећи нов **имадем на продају.** За цену упитати
Максима Дамјановића,
619 2—3 кобасичара,
Нови Сад, Житна пијаца бр. 14.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.